

Santamaria Roberto e Coll.,
Palazzo Doria Spinola,
ed. Le Mani, 2012, pag. 468

Ponderoso volùmme, publicou con l'interessamento da Provinça, o l'è frûto de minûziose riçerche into l'Archivio de Stato, e o l'è dezunto da 'n'inventâo do 1727 che o permette de risalî a-i primmi anni do 1600.

Da esso, i aotôi son risalî a-i personaggi e a-a so discendenza, evidensiando e regole ereditaire, i titoli (duchi, marcheizi, principi; ma asci arcivescovo de Zêna), 'intresci, rendie e beni in Spagna, into regno de Napoli, a Milan aloa inte l'inpero austriaco, in França, ma sorvia-tutto a Zêna.

Di palassi zeneizi, 'n anpia documentaçion fotografica, l'architetûa, i aredi, i oggetti de casa, asci inta villa de Zêna, ciamâ de l'Agoasola – ancheu palasso da Prefetûa de via Romma – e ascì quella de campagna a San Pê d'Aenn-a dîta de Spinola de san Pê, ancheu anbedui sarvæguamente smembræ di giardin, parco e orti e fortemente spersonalizæ rispetto a-o loro naturale ambiente.

A minuziosa riçerca a l'è ricca de detali, de precixaçoin e ciarimenti di posedimenti e de l'inpreize de questo rammo da potente famiggia zeneize.

Un'isola "superba", Genova e Capraia alla riscoperta di una storia comune, atti 2011. Provincia di Genova. pagg.180

L'agetívo "superba" do titolo o l'è 'n mesàggio de aluxoìn e sotintéixi de l'ànimo che gh'è e che se sénte inti rapòrti tra i izolén e Zêna.

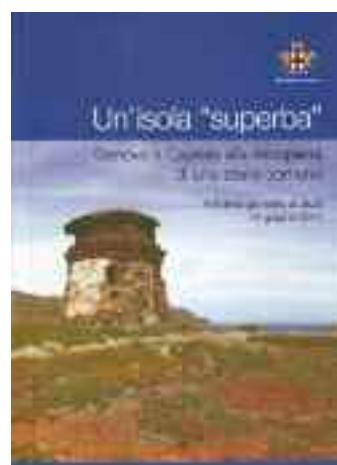
O dotô Fausto Frizi da nôstra Provinça o l'à curòu 'na giornâ de stûdio in sce quèsto rapòrt e o l'à completâ co-in proprio travàggio.

Co-o lêze o libbro, se inprende che a-a giornâ d'ancheu l'îzoa a l'é sótta a giurisdiccion de Livorno e che o riconosciménto de "Comùn ònorario de Zêna" o l'è dovûo no tanto a-a lónga apartenénsa a-a nôstra antiga Repùblica, ma sorviatutto a-o dexidêio, mài tegnûo ascôzo, che i abitânti gh'ân de poéi tornâ a êse ancón zenéxi.

Scibén che no gh'è goæi documénti, a stöia a l'aregôrda che da-o govèrno medievâle de Pîza, l'îzoa a l'é pasâ a quéllo zenéize do 1430 pe interesaménto do Scimón De Mái, da famiggia che za da-a meitæ do 1200 a l'êa bén insediâ in Còrsega.

Da alôa, scibén ch'a foise sogëtta a-e atençioìn de tutte e potéñse che trafigâvan into mà Ligure (i pizén, ma anche i fiorentin; àrabi, còrsi, françéixi e ingléixi) i abitânti són sénpre stæti particolarméntre afeçionæ a Zêna spécce da quand'e o Gianetin Döia o l'avéiva insegoîo e sconfitto o corsâ barbaresco Dragut liberândo i capraiéixi stæti portæ vía còmme scçiâvi.

L'è bèllo savéi che gh'è chi veu bén a Zêna anche fêua de miâge scibén che i seu citadin gh'ân in carâtere mogognón: me pâ de védili co-in fatorízo maliciôzo ch'o spónta da de sótta a-i mostasci mèntre giasciàn tra i denti a böxâ che liâtri o savéivan zâ, anche sénsa o Frizi.

Meriana Giovanni, L'oxello Peian e altre Favole di Liguria, Sagep, 2012, pag. 96

Quânde chi vêgne a savéi de legénde, di fæti, de stöie o de föe, lascia che se ne pérde a memöia, o fa 'n dàrno culturâle graviscimo. Defæti, scrivéiva 'n poëta, ninte o l'è brûutto còmme a mòrte, ma l'è ciù pêzo lasciâ moî.

Saiâ pe quèsto che o Meiànn-a, in gîo pe-o nôstro entrotæra, quand'e o s'è lasciòu anâ a-a seu coîxitæ da antropòlogo e o l'è riêscio a fâse contâ de föe che se saiéivan pèrse de li a no goæi, o l'è stæto bèllo lèsto a tegnile vîve con scrívile in sciô papê. O l'à çernûo do papê ecològico pe compónn-e in librétto tascabile, de fâçile letûa, e bèllo da védilo asci, e o s'è fæto agiutâ da doî colaboratoî spe-ciâli, oltre a quelli pe-i diségni e a gràfica: da-o nôstro Prescidénte pe-a coreçion da parlâ, ch'a l'è però stæta